2. Апеляційна палата залишила в силі ухвалу слідчого судді ВАКС про продовження строку дії відсторонення від посади Сумського міського голови : вебсайт. Вищий антикорупційний суд. 2024. 15 січня. URL: https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/news/1540483
3. Жевнєров І. М. Окремі аспекти забезпечення доступу до правосуддя у ході касаційного оскарження судових рішень у кримінальному провадженні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 92, ч. 4. С. 275–280. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.37

Калініченко Олександр Федосійович, *кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного права навчально-наукового інституту психології Національної академії внутрішніх справ*

КОНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

Європейська інтеграція України – це процес зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві. Євроінтеграція є ключовим і незмінним пріоритетом зовнішньої політики України. Основним стратегічним документом для реалізації цього курсу є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Курс України спрямований на забезпечення стабільності та розвитку держави, що відповідає європейським стандартам [1]. Процес забезпечення (модернізації) відповідної стабільності розвитку України в після воєнний період буде залежати від реформування правової системи і в першу чергу Основного Закону держави.

Як визначає Колодій А. М., що питання про модернізацію Конституції України слід обов’язково вносити до порядку денного у процесі післявоєнного відновлення. Певно, що воно не буде визнане першочерговим, невідкладним, але для модернізації (реформування, удосконалення) правової системи України воно, беззаперечно, стане засадничим. Враховуючи це, Колодій А. М. пропонує наступні кроки конституційного процесу, їх дев’ять, але перші два присв’ячені установчим зборам:

- майбутнє конституційне оновлення має відбуватися за умов широкої професійної дискусії, відкритого суспільного діалогу і загалом політично не заангажованого процесу. Для його здійснення доцільним є створення Установчих зборів, які мають стати спеціальним органом, головною метою створення та діяльності якого є підготовка законопроєкту про внесення змін до Конституції України. «УСТАНОВЧІ ЗБОРИ – спеціально обраний представ. орган, що утворюється для розробки і прийняття конституції» [2, с. 228-229]. До

роботи в Установчих зборах мають залучатися особи з числа громадян України, які мають відповідну фахову підготовку, досвід роботи у сфері державотворення і правотворення, авторитет у суспільстві та, як правило, не є особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Більш раціональним було б утворення класичної моделі Установчих зборів, за якої остання не тільки готувала б законопроєкт (законопроєкти) про внесення змін до Конституції України, але й приймала його та здійснювала усі інші дії, що є властивими органам такого типу;

- установчі збори мають розпочати свою діяльність із розробки науковообґрунтованої Концепції внесення змін до Конституції України та підготовки на її основі законопроєкту (законопроєктів) про внесення змін до Конституції України, адже зміни мають бути системними, спрямованими на формування національного конституціоналізму ІІІ тисячоліття [3, с.48].

Наступним кроком, який пропонує Колодій А.М., це необхідність внесення змін до I, II, III, IV, VI, VIII, XI розділів Конституції України, як модернізації у порівнянні з чинною.

Значний пласт неврегульованих питань містить і розділ X «АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ». З позиції теорії державного будівництва та світової практики суть територіальної автономії зводиться до наступних основних моментів: форма децентралізованої державної влади в унітарній державі на рівень регіону, який відрізняється своїми історичними, географічними, економічними, національно-побутовими та іншими особливостями; автономія виникає не в результаті акту самовизначення її населення, надається державою [4].

У працях з історії Криму наводяться різні дані про національний склад населення. Наприклад, за переписом 1917 року, кацапи й українці складали 49%, кримські татари і турки – 26,8%, євреї – 8,4%, німці – 5,1% [5].

Пункт 1 статті 1 Конституції автономії чітко визначав, що Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання. У статті 2 пункт 2 також підтверджував: «У разі протиріччя положень нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та актів Ради міністрів Автономної Республіки Крим Конституції України, законам України, діють положення Конституції України, законів України». Окупація військами Росії Кримського півострову, організація і проведення незаконного референдуму в Криму, приєднання Криму до Російської Федерації стали порушенням норм міжнародного права. Які б нормативні документи Росія не приймала щодо визначення статусу Криму в її складі, відповідно до чинного міжнародного і українського законодавства, Автономна Республіка Крим залишається автономією у складі України, а її статус визначається Конституцією і законами України. Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 р. із подальшими змінами і доповненнями, правовий статус

тимчасово окупованої території України визначається у 1 статті, в якій зафіксовано, що тимчасово окупована територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України. Закон визначає датою початку тимчасової окупації 20 лютого 2014 р. На сьогодення питання зміни конституційного статусу Криму залишаються актуальними. В той же час, 2014 рік, була створена конституційна комісія з фахівців конституційного права та народних депутатів, яка підготувала пропозиції змін і доповнень до Конституції України щодо Автономної Республіки Крим. Робоча група запропонувала надати назву «Кримська автономія» замість існуючої «Автономна Республіка Крим». В основу автономії має бути покладене право кримськотатарського народу на самовизначення як корінного народу в Україні. За пропозицією робочої групи, до складу представницького органу автономії Кримської Ради, яка має нараховувати 100 депутатів, входитимуть 34 представники кримськотатарського народу [6, с. 360].

Такі пропозиції відповідають історичному перебігу правового творення, ще 1-2 жовтня 1917 року відбувся 2-й з'їзд кримськотатарського народу (делегатський з'їзд), на якому один з його лідерів Ч. Челебієв, говорячи про найближче скликання Курултаю, визначив його завдання: « ... обговорення питання про територіальну автономію для Криму і, у випадку його прийняття, видання відповідних основних законів» [7, с. 7-8].

До вище зазначеного пропонується:

- розширити повноваження Президента України як гаранта територіальної цілісності України щодо забезпечення стабільності в Криму в разі реальної загрози державному суверенітету;
- скасувати спеціальний статус міста Севастополя;
- для дотримання історичної справедливості затвердити місто Бахчисарай, як столицю АРК;
- юридично посилити повноваження Ради міністрів.

І головне, чи готове вітчизняне суспільство до активної праці над проєктом Конституції України та її обговорення, а також до тих змін, які будуть нею запроваджені? Виходячи із відповідей на ці запитання необхідно вирішити питання у який спосіб буде модернізуватися Конституція України [3, с. 229].

Список використаних джерел:

1 Європейська та євроатлантична інтеграція. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. URL: https://www.msp.gov.ua › yevroatlantychna-intehratsiya

2 Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 6: Т-Я. 2004. 768 с.

3 Колодій А.М. Модернізація Конституції України в умовах післявоєнного відновлення. *Матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди Дня Конституції України (23 червня 2023 року)*: ел. Збірник / Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023, 126 с.

4 Коментар до Конституції України. Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. ISBN-966-7024-06-7.
5 Газета «Голос татар».- 1917.-23 вересня.
6 Копиленко О. Л. Конституція Автономної Республіки Крим: проблеми прийняття, затвердження, реалізації / Акад. прав. наук України, Інст. держави і права НАН України. К.: Таксон, 2001. С. 322-361.
7 Надинский П.Н. Очерки по історії Криму: В 2 ч. - Сімферополь, 1957.- Ч.П.- С.7-8.

Клещенко Наталія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України,

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ДИХОТОМІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ

Сучасний етап розвитку світового правопорядку характеризується масштабною кризою класичних інститутів безпеки, що змушує національні правові системи активно адаптуватись до безпрецедентних викликів. У цьому глобальному контексті правова система України має особливе значення, оскільки повинна одночасно реалізовувати два протилежних за своєю сутністю правових процесів. З одного боку, об'єктивна необхідність відсічі повномасштабній збройній агресії, що вимагає централізації державної влади, розширення повноважень військових адміністрацій та легітимного обмеження певного обсягу конституційних прав і свобод громадян. З іншого боку – стратегічний та законодавчо закріплений курс України на набуття членства в Європейському Союзі, що вимагає неухильного дотримання демократичних стандартів, посилення захисту прав людини та гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС.

У зазначеному контексті перед правовою системою стоїть низка викликів пов'язаних з трансформацією законодавства та правовим регулюванням, обмеженням прав і свобод людини, функціонуванням державних і правових інституцій, забезпеченням правосуддя та доступу до нього, загрозами для правосвідомості та правової культури тощо.

Так, починаючи з 2022 року в Україні спостерігається інтенсивна динаміка нормотворчої діяльності, спрямованої на адаптацію законодавства до потреб воєнного часу. Динамічний розвиток подій на полі бою, загальна мобілізація населення, поява значної кількості внутрішньо переміщених осіб, забруднення значної частини території країни вибухонебезпечними предметами, значне зубожіння населення та зростання нелегальної торгівлі зброєю і боєприпасами